

Klimaatplan Den Haag

Bijlage 3

Actieprogramma Klimaat 2011-2012

Januari 2011

Inhoudsopgave	
Actieprogramma Klimaat 2011-2012.....	3
Acties Algemeen.....	5
1. Klimaatcentrum	5
2. Duurzaamheidskringen.....	5
3. Klimaatstraatfeest	5
4. Onderzoek	5
5. Algemene acties externe partijen.....	6
Acties Wonen	7
6. Prestatieafspraken woningcorporaties en het woonwaarderingssysteem	7
7. Duurzaamheidssubsidieregeling	7
8. Onderzoek wonen	8
9. Energiebesparing voor burgers via corporaties en VvE's	8
Acties Werken.....	9
10. Onderzoek naar CO ₂ -uitstoot en reductiemaatregelen.	9
11. Transparantie duurzaamheid Haagse kantoren.....	9
12. Energiebesparing	9
13. Acties werken externe partijen	10
Acties Duurzame Energie	11
14. Zonne-energie.....	11
15. Haalbaarheidsonderzoek duurzaam energiebedrijf	11
16. Windenergie	11
17. Warmtenetten	12
18. Onderzoeken duurzame energie	12

Actieprogramma Klimaat 2011-2012

In dit Actieprogramma Klimaat 2011-2012 worden de acties beschreven die in de periode 2011-2012 uitgevoerd zullen worden. Deze acties zijn gericht op het oppakken van de 4 sleutelvraagstukken, het invullen van de geschetste oplossingsrichtingen, het dichtens van het beleidshiaat en het ontwikkelen en ontsluiten van kennis en innovatie op het gebied van CO₂-reductie. Dit zal door een proces met partijen in de stad, onderzoek en nieuwe inzichten ingevuld moeten gaan worden. Duidelijk moet worden waar extra op ingezet moet gaan worden waarbij haalbaarheid en draagvlak bij partijen in de stad belangrijke uitgangspunten zijn. De in hoofdstuk 3 benoemde sleutelvraagstukken zullen hierbij als eerste opgepakt en uitgezocht worden. Naast deze 18 acties uit het actieprogramma zullen er de komende jaren nieuwe kansen ontstaan om CO₂ te reduceren, kennis op te doen en kennis te delen. Deze kansen zullen tot nieuwe acties leiden die niet in dit actieprogramma opgenomen zijn.

De kosten van de acties waar de gemeente voor verantwoordelijk is komen neer op een bedrag van €3.388.000,-. Daarnaast is er in de periode 2012-2014 indicatief nog €5.000.000,- extra beschikbaar vanuit de incidentele en structurele middelen duurzaamheid en milieu. Besluitvorming hierover zal later plaatsvinden. In onderstaande tabel zijn deze kosten uitgesplitst naar algemeen, sector wonen, sector werken en duurzame energie. Ook is aangegeven voor welke acties indicatief budget gereserveerd is vanuit de incidentele en structurele middelen duurzaamheid en milieu. Alle kosten worden gedekt vanuit de lopende begroting en de incidentele en structurele middelen duurzaamheid en milieu.

Acties	Kosten	Duurzaamheid 2011	SLOK	Overig	Toelichting
1. Klimaatcentrum	€100.000	€100.000	-	-	Duurzaamheid indicatief 2012-2014 €2.300.000,-
2. Duurzaamheidskringen	€22.500	-	-	€22.500	DSB MenV Afdelingsbudget NMEC
3. Klimaatstraatfeest	€5.500	-	€5.500	-	
4. Onderzoek	€90.000	-	€90.000	-	
Sub Acties Algemeen	€218.000	€100.000	€95.500	€22.500	
7. Duurzaamheids-subsidieregeling	€1.000.000	-	-	€1.000.000	UP: Bestaande woningen, duurzame woningen
8. Onderzoek wonen	€50.000	-	€50.000	-	
Sub Acties Wonen	€1.050.000	€0	€50.000	€1.000.000	
10. Onderzoek naar CO ₂ -uitstoot en reductiemaatregelen	€20.000	-	€10.000	€10.000	Bijdrage DSO Onderzoek
11. Transparantie duurzaamheid Haagse kantoren	€60.000	-	€60.000	-	
12. Energiebesparing	€30.000	-	€30.000	-	
Sub Acties Werken	€110.000	€0	€100.000	€10.000	
14. Zonne-energie	€1.280.000	€1.250.000	€30.000	-	Duurzaamheid indicatief 2012-2014 €1.950.000,-
15. Haalbaarheidsonderzoek duurzaam energiebedrijf	€100.000	€100.000	-	-	

17. Warmtenetten	€490.000	€350.000	- -	€35.000 €95.000	ISV3 DSB MenV Beleidsbegroting
18. Onderzoek duurzame energie	€140.000	-	€140.000	-	
Sub Acties Duurzame Energie	€2.010.000	€1.700.000	€170.000	€130.000	
Totaal	€3.388.000	€1.800.000	€415.500	€1.162.500	

Figuur 16: Kosten Actieprogramma Klimaat 2011-2012

Acties Algemeen

1. Klimaatcentrum

In het coalitieakkoord is aangegeven dat er een klimaatcentrum komt. In 2011 zal er een businesscase opgesteld gaan worden. Functies, ambities en kosten zullen in kaart gebracht worden. Diverse partijen, overheden, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zullen een rol vervullen binnen het klimaatcentrum / innovatief duurzaamheidscentrum. Het streven is ook externe financiering te verkrijgen.

Wie: Gemeente Den Haag
Tijdsplanning: 2011-2014
Kosten: €100.000,-
Dekking: middelen duurzaamheid

2. Duurzaamheidskringen

Bij theaters en grafische bedrijven zijn eind 2010 twee duurzaamheidskringen opgestart. Deze bedrijven gaan in 2011 aan de slag met energiebesparing en enkele andere duurzaamheidsthema's. De kringen worden ondersteund met kennis en financiën. Doel is dat er daadwerkelijk concrete maatregelen worden genomen.

Wie: Gemeente Den Haag
Tijdsplanning: 2010-2011
Kosten: €22.500,-
Dekking: lopende begroting

3. Klimaatstraatfeest

Energiebesparing kan op het niveau van het huishouden worden gerealiseerd. Het landelijke Klimaatstraatfeest roept burgers op aan energiebesparing te gaan doen en belicht dit op een positieve manier. In den Haag zal dit project gestalte krijgen, door koppelingen te leggen met andere bestaande projecten en ion samenwerking met partners in de stad.

Wie: Gemeente Den Haag
Tijdsplanning: 2011
Kosten: €5.500,-
Dekking: lopende begroting

4. Onderzoek

De gemeente Den Haag start een onderzoek naar de aard en de bronnen van overige broeikasgassen in Den Haag en maakt een plan van aanpak. Op basis daarvan zal besluitvorming plaatsvinden. Ook gaat de gemeente Den Haag samen met relevante partijen in de Haagse bouwsector verkennen hoe de klimaatambities in de nieuwbouw te realiseren zijn.

Wie: Gemeente Den Haag in combinatie met Haagse bouwsector
Tijdsplanning: 2011
Kosten: €90.000,-
Dekking: lopende begroting

5. Algemene acties externe partijen

Diverse partijen uit de stad ondernemen ook zelf actie, zo werkt de Haagse Hogeschool, door inzet van studenten en docenten van de Academie voor Technology & Society, mee aan het realiseren van de gestelde klimaatdoelen van de gemeente.

Het Haags Milieucentrum wil samen met Haagse leden van politieke partijen, met deskundigen en leden van de onlangs opgerichte Haagse Klimaatcoalitie voorstellen ontwikkelen om tot een initiatief “Den Haag krijgt nieuwe energie” te komen.

Eneco wil in 2011 voor zowel bedrijven als burgers actiever inzetten op energie-efficiency. Om daarbij maximale effectiviteit te bereiken wordt voorgesteld om dit programma in te zetten via en in samenwerking met lokale branche- en belangenorganisaties, waaronder de woningcorporaties. Daarnaast wil Eneco graag zelfstandig of in een consortium van bedrijven deelnemen aan een ESCO-pilot (Energy Services Company) in de gebouwde omgeving. Eneco werkt via haar dochteronderneming Citytec aan de verduurzaming van de openbare verlichting. In samenwerking met de gemeente zal het energiebesparingspotentieel van de maatregelen uit het beleidsplan openbare verlichting bepaald worden.

Het project “Den Haag LED op!” van het Klimaatfonds Den Haag heeft als doel om minimaal 16.000 gloeilampen in de stad te vervangen door LED lampen, waardoor een aanzienlijke CO₂ reductie kan worden bereikt. Ook heeft het Klimaatfonds Den Haag de overstap van aardgas naar groengas mogelijk gemaakt voor de bussen van HTM.

Wie: Haagse Hogeschool, Haags Milieucentrum, Klimaatfonds Den Haag,
Eneco en Citytec

Tijdsplanning: 2011

Acties Wonen

6. Prestatieafspraken woningcorporaties en het woonwaarderingsstelsel

In 2008 is het zogenaamde energieconvenant voor de corporatiesector afgesloten tussen Aedes en het Rijk. De woningcorporaties conformeren zich in dit convenant aan de ambitie om 20% te besparen op het totale gasverbruik in de bestaande sociale huurwoningenvoorraad in de periode 2008-2018. Daarnaast streven de corporaties naar energielabel B of minimaal twee klassen te stijgen in het energielabel bij ingrijpende woningverbetering.

In deze actie wordt duurzaamheid meegenomen in de prestatieafspraken tussen de gemeente Den Haag en de drie grootste Haagse woningcorporaties (Haagwonen, Vestia en Staedion). Voorlopig zullen de afspraken op het gebied van duurzaamheid zich beperken tot CO₂-reductie bij de verwarming en het warmwatergebruik van woningen. Uitgangspunt is een CO₂-reductie van 30% bij de verwarming van woningen in 2020 en een CO₂-reductie van tenminste 20% in 2015. Op dit moment wordt onderzocht wat de CO₂ besparing vanaf 1990 tot nu toe in corporatiewoningen is en wat op grond van de ontwikkeling van de corporatievoorraad verwacht kan worden wat de CO₂ besparing tot 2020 zal zijn.

Wie:	Gemeente Den Haag met de Haagse woningcorporaties
Tijdsplanning:	2011-2014
Dekking:	Uitvoeringsprogramma verduurzaming bestaande bouw

7. Duurzaamheidssubsidieregeling

Tijdens de begrotingsbehandelingen op 05-11-2009 is het amendement van GroenLinks aangenomen om 1 miljoen euro toe te voegen aan het programma milieu 2.20. Dit geld is bedoeld voor energiebesparing in de bestaande voorraad. In het amendement wordt de voorkeur gegeven aan een systematiek waarbij duurzaamheidsleningen met een lage rente worden verstrekt. Het college heeft begin 2010 ingestemd met het voorstel dat de gemeente €1 miljoen beschikbaar stelt voor het treffen van duurzaamheidsmaatregelen aan woningen. Deze €1 miljoen komt beschikbaar in de vorm van een subsidie voor particuliere eigenaren. Voorwaarde voor het verkrijgen van een subsidie is dat er dat de aanvrager eerst een Energie Prestatie Advies (EPA) laat opstellen, waar ook aandacht is voor andere duurzaamheidsthema's dan alleen energiebesparing.

Deze actie is erop gericht om deze regeling verder uit te werken. Het gaat hierbij om het opstellen van een lijst met maatregelen die in aanmerking komen voor de subsidie, het uitwerken van de organisatorische aspecten rondom subsidie (hoe kan een aanvraag ingediend worden, etc.) en het opzetten van een communicatietraject om bekendheid aan de regeling te geven.

Wie:	Gemeente Den Haag
Tijdsplanning:	2010-2011
Kosten:	€1.000.000,-
Dekking:	Uitvoeringsprogramma verduurzaming bestaande bouw

8. Onderzoek wonen

Er worden diverse onderzoeken, verkenningen en projecten gestart om tot energiebesparing en CO₂-reductie te komen bij woningen.

Zo wordt er onderzoek gedaan naar slimme financiële en juridische mogelijkheden om tot CO₂-reductie in de bestaande bouw te komen en worden met diverse partijen financiële constructies voor energiebesparing in corporatiewoningen onderzocht.

De gemeente Den Haag wil de komende jaren een aantal buurten selecteren waar gericht een plan voor wordt gemaakt en een communicatiestrategie voor wordt ontwikkeld om deze buurten tot de duurzaamste van de stad te maken en de buurten een voortrekkersrol te laten vervullen. Deze buurten kunnen uiteindelijk als vliegwiel gelden voor de rest van de stad.

Voorbeeldwoningen laten zien hoe energiebesparing en verduurzaming gerealiseerd kunnen worden in een bestaande woning. Voor het realiseren van voorbeeldwoningen zijn diverse initiatieven genomen, onder andere in het uitvoeringsplan verduurzaming bestaande woningvoorraad "Bestaande woningen: duurzame woningen" (DSO 2010.1861). Diverse partijen uit de stad zullen hieraan een bijdrage leveren. Ook zal gekeken worden hoe het gemeentelijk vastgoed hier een rol in kan spelen.

Wie:	Gemeente Den Haag, in samenwerking met externe partijen, waaronder Om Den Haag, ASN Bank, Uneto-VNI, Staedion, Haagse buurten, Haags Milieucentrum, InstalNova en E.nu.
Tijdsplanning:	2011-2012
Kosten:	€50.000,-
Dekking:	lopende begroting

9. Energiebesparing voor burgers via corporaties en VvE's

Richting de particuliere bewoners van de Gemeente Den Haag (waaronder huurders van woningcorporaties en leden van een VVE) kan Eneco ondersteunen in de communicatie en activatie met betrekking tot het verhogen van energiebewustzijn en energiebespaargedrag:

- de inzet van De Lage Meterstanden Loterij; De Lage Meterstanden Loterij is het BespaarSpel van Eneco, waarbij je meterstand je lotnummer is. 6 weken lang worden deelnemers geactiveerd om energie te besparen. Met dit spel worden mensen bewust gemaakt van hun energieverbruik en hoe zij hierop kunnen besparen, zonder in te leveren op comfort, met als doel gedragverandering van energieverbruik.
- acties omtrent de inzet van de Wattcher; De Wattcher is een designproduct dat het elektriciteitsverbruik van het hele huis op een inzichtelijke manier laat zien. Wanneer je apparaten aan- of uitzet, toont de Wattcher direct het verschil. Zo zie je waar energie wordt verbruikt en ontdek je wat je kunt besparen. De Wattcher maakt elektriciteit zichtbaar. Met de Wattcher kan zo'n 10 tot 20% worden bespaard op het elektriciteitsverbruik. De mogelijkheden van de Wattcher kunnen in informatiebijeenkomsten worden toegelicht.
- input voor communicatiemiddelen over energie en energiebesparing; Het geven van bespaartips, het delen van interessante feiten over duurzame energie alsmede de organisatie van informatieavonden.

Wie:	Eneco
Tijdsplanning:	2010-2011.

Acties Werken

10. Onderzoek naar CO₂-uitstoot en reductiemaatregelen.

In Bijlage 2 van dit klimaatplan is gesteld dat een gedetailleerd inzicht in de bronnen van CO₂-uitstoot, de specifieke kenmerken en geschikte CO₂-besparende maatregelen per doelgroep binnen de sector werken ontbreekt. Deze actie is erop gericht om het beeld van de sector werken scherper te maken. Het gaat hierbij om de volgende punten:

- Inzicht in mogelijke doelgroepen binnen sector werken;
- Ontsluiten CO₂-gegevens binnen de sector werken, via de reguliere handhaving van milieutoezicht. Deze gegevens dienen als nulmeting binnen de sector werken;
- Inzicht in aanwezige kennis en kennisleemtes op het gebied van CO₂-uitstoot, tevens via milieutoezicht;
- Zoeken naar mogelijkheden om kennisleemtes te vullen;
- Bepalen wat de rol van de gemeente kan zijn bij het realiseren van maatwerk voor energiebesparing in de sector werken.

Wie:	Gemeente Den Haag
Tijdsplanning	2010-2011
Kosten:	€20.000,-
Dekking:	lopende begroting

11. Transparantie duurzaamheid Haagse kantoren

De kantorenmarkt in Den Haag is momenteel niet transparant. Voor duurzaamheid betekent dit dat het bijvoorbeeld niet bekend is welk energielabel kantoren in Den Haag hebben (wel bekend van overheidsgebouwen). Doel van deze actie is om duurzaamheid een plaats te geven in de Haagse kantorenmarkt door inzicht te geven in de duurzaamheid van de 60 grootste kantoorpanden in Den Haag (de kantorenmonitor) en in de mogelijkheden om deze panden te verduurzamen. Dit wordt gedaan door middel van een EPA-maatwerkadvies voor de 60 kansrijkste kantoorpanden (grootste en/ of leegstaande) in Den Haag (wat is het energielabel en wat moet er nog gebeuren om deze panden te verduurzamen?) en het zoeken naar een methode om de transparantie kantorenmarkt te vergroten zodat duurzaamheid hierin een plaats krijgt. Dit kan bijvoorbeeld door plaatsing van deze pandenlijst op toonaangevende makelaarssites en in kantorenmonitor.

Wie:	Gemeente Den Haag in samenwerking met externe partijen, zoals kantooreigenaren
Tijdsplanning:	2011
Kosten:	€60.000,-
Dekking:	lopende begroting

12. Energiebesparing

Om de klimaatambities te realiseren kan de gemeente Den Haag ondermeer haar wettelijke instrumentarium in de vorm van milieutoezicht en –handhaving gebruiken. Via dit instrument kan gestuurd worden op het realiseren van energiebesparing binnen de sector werken, waardoor het behalen van de ambities dichterbij komt. Via deze actie wordt tevens inzicht verkregen in de CO₂-uitstoot binnen de MKB-sector en zo wordt invulling gegeven aan de motie “doorlichting kleine ondernemingen op duurzaamheid”(RIS 165383).

Er wordt een module ‘energie detailhandel’ ontwikkeld die bruikbaar is voor het doorlichten van detailhandelsbedrijven, in samenwerking met de stichting milieukeur. Via deze module kan de verantwoordelijkheid met betrekking tot energiebesparing teruggelegd worden bij het bedrijfsleven.

Culturele instellingen hebben een belangrijke maatschappelijke functie. Vanuit deze functie hebben zij een voorbeeldrol bij de uitvoering van het klimaatplan. Er wordt gewerkt aan het realiseren van energiebesparing bij culturele instellingen door inzicht te krijgen in de huidige energieconsumptie en de besparingsmogelijkheden in beeld te brengen.

Wie:	Gemeente Den Haag in samenwerking met Stichting Milieukeur, Klimaatfonds Den Haag en Fonds 1818.
Tijdsplanning:	2010-2012
Kosten:	€30.000,-
Dekking:	lopende begroting

13. Acties werken externe partijen

De rijksgebouwendienst heeft een pilot uitgevoerd naar een combinatie van het functioneel inregelen en beproeven van klimaatinstallaties én monitoring daarvan. De resultaten van de pilot vormden aanleiding voor een grootschalige uitrol, over de periode 2010-2016 over alle rijksgebouwen. Daarbij wordt minimaal 10% aan energiereductie op gebouwniveau gerealiseerd. De ervaringen met de pilot gaven aan, dat in combinatie met een bewustwordingscampagne voor de gebruikers dit zelfs meer opleverde, namelijk tussen 25 en 30% energiereductie.

De rijksgebouwendienst hanteert de duurzaam inkoopcriteria bij de huur en aankoop van kantoorpanden ; dit is minimaal label C. Dit leidt ertoe dat grote kantooreigenaren extra inspanningen moeten doen in relatie tot energiebesparing en duurzaamheid, willen zij een grote huurder als de rijksgebouwendienst niet verliezen. Dit geeft een extra stimulans op de kantorenmarkt, waarmee ook de duurzaamheidsambities versnelt onder de aandacht worden gebracht.

Het Haags Milieucentrum werkt aan een project om energiebesparing bij winkels te realiseren door openstaande winkeldeuren tegen te gaan.

Het Klimaatfonds is in gesprek met Hockeyclub HDM over een bijdrage aan de verduurzaming van het huidige en nieuwe sportveld. Er worden nog keuzes gemaakt voor concrete maatregelen. De Dierenambulance wil uitbreiden en kijkt naar de mogelijkheden om dit op een duurzame manier te doen. De dierenambulance wil kijken naar de mogelijke maatregelen die genomen kunnen worden om energiebesparing te bewerkstelling in het huidige gebouw. Ook kijken ze naar de mogelijkheden op het gebied van afval en mobiliteit die kunnen leiden tot CO₂ reductie. Theater de Regentes heeft een grote ambitie met betrekking tot LED verlichting. Er zal worden gekeken of het haalbaar is het theater volledig te voorzien van LED verlichting. Andere mogelijkheden worden nog onderzocht. Status: in afwachting op resultaten energiescan. De ambitie is om de nieuwbouw van een basisschool op een duurzame manier te realiseren, gefinancierd vanuit het Klimaatfonds Den Haag. Status: onderzoek mogelijkheden en CO₂ reductie.

Wie:	Rijksgebouwendienst, HMC, Klimaatfonds Den Haag
Tijdsplanning:	2010-en verder

Acties Duurzame Energie

14. Zonne-energie

Vanuit de middelen duurzaamheid is €500.000,- beschikbaar gesteld om zonne-energie in de stad te stimuleren. Daarnaast is €750.000,- beschikbaar voor zonne-energie op gemeentelijke panden. Ook zal er een onderzoek plaatsvinden naar de mogelijkheid van grootschalige toepassing van zonne-energie in Den Haag (€20.000,-) en zal er actie genomen worden om ervoor te zorgen dat nieuwbouwwoningen en de aanwezige installaties aangepast zijn voor installatie van zonnecellen en zonnecollectoren (€10.000,-).

Wie:	Gemeente Den Haag
Tijdsplanning:	2011-2014
Kosten:	€1.280.000,-
Dekking:	€30.000,- lopende begroting en €1.250.000,- middelen duurzaamheid

15. Haalbaarheidsonderzoek duurzaam energiebedrijf

De gemeente Den Haag gaat de haalbaarheid van het opzetten van een duurzaam energiebedrijf onderzoeken. Een dergelijk gemeentelijk energiebedrijf initieert, coördineert en/ of beheert duurzame energieprojecten met als primaire doel de gestelde klimaatsdoelstellingen te realiseren.

Wie:	Gemeente Den Haag
Tijdsplanning:	2011
Kosten:	€100.000,-
Dekking:	middelen duurzaamheid

16. Windenergie

Eneco wil samen met de gemeente de mogelijkheden onderzoeken voor behoud en eventueel uitbreiding van windenergie in het havengebied van Scheveningen. Onder meer kan de bestaande windturbine hiervoor als basis dienen en onderzocht worden wat de mogelijkheden zijn op deze locatie voor eventuele vervanging/planologische inpassing binnen het omgevingsplan van windenergie. Daarnaast wil Eneco onderzoeken in hoeverre het mogelijk is om windenergie te realiseren langs A4-A12. Op basis van historische data is inzichtelijk dat de windcondities in dit gebied slecht zijn. Onderzocht zou kunnen worden of de mogelijkheden verbeteren indien het gebied richting Leidschendam-Voorburg erbij betrokken wordt. Samenwerking met Leidschendam is hierin essentieel. Eneco heeft reeds ervaring op gebied van burgerparticipaties. Dit zou in Den Haag toegepast kunnen worden in geval er goede windlocaties beschikbaar zijn.

Wie:	Eneco
Tijdsplanning:	2011
Kosten:	Eigen uren Eneco
Dekking:	Eneco

17. Warmtenetten

Den Haag start in overleg met de eigenaren van de warmtenetten een verkenning naar het steeds meer voeden van de huidige warmtenetten met duurzame bronnen, bijvoorbeeld geothermie. Ook is het wenselijk om bestaande warmtenetten uit te breiden en nieuwe warmtenetten aan te leggen. Belemmeringen en investeringsdrempels moeten weggenomen worden.

Warmte en koudeopslag (WKO) is een methode om energie in de vorm van warmte of koude op te slaan in de bodem. Deze systemen zorgen voor een grote energiebesparing waardoor zijn in Den Haag in steeds meer in bouwprojecten gebruik gemaakt van dergelijke ondergrondse energiesystemen. Doordat WKO steeds vaker wordt toegepast en een gemeentelijk beleidskader ontbreekt, ligt het gevaar op de loer dat er conflicten in de ondergrond kunnen ontstaan of optimale energetische rendement uit de Haagse ondergrond niet wordt gehaald. Daarom gaat de gemeente Den Haag een beleidskader opstellen voor WKO. Daarnaast vindt een verkenning plaats naar de mogelijkheden om WKO in het centrumgebied efficiënter in te richten.

Den Haag zoekt samen met provincie Zuid-Holland en omliggende lokale besturen een goede locatie voor een vergistingsinstallatie. Daarnaast onderzoekt de gemeente Den Haag welke locaties geschikt zijn voor biomassacentrales, waarbij rekening gehouden wordt met de aanvoer, omgevingshinder, bestemmingsplan en de benodigde (toekomstig) infrastructuur als een stadsverwarmings(koude)net, gasnet en/ of elektriciteitsnet.

Er zal een voorstudie uitgevoerd worden naar de realisatie van een warmtenet in de bestaande bouw. Deze voorstudie is gericht op het opdoen van kennis en ervaring met het aansluiten van de bestaande bouw op warmtenetten. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend voor een proefproject om bestaande bouw geschikt te maken voor aansluiting op een warmtenet (lagetemperatuurverwarming), waarbij de overlast in de uitvoering voor bewoners zo beperkt mogelijk blijft. Het project gaat in op technische en financiële haalbaarheid, draagvlak en de juridische en organisatorische aspecten.

Eneco wil graag als trekker/coördinator optreden met betrekking tot het verduurzamen van de warmtenetten. Dit traject begint bij de huidige studiefase en eindigt bij de praktische uitvoering. Het samenbrengen van techniek, productie, demografische factoren (informatie van de stad) informatie van locatie (mogelijke productie locaties in de stad) en omgeving van net buiten de stad (sourcing) is essentieel tot een gedegen aanpak. Dit moet resulteren in een concreet uitvoeringsplan (implementatie / realisatie)

Wie:	Gemeente Den Haag in samenwerking met eigenaren warmtenetten, Eneco, woningcorporaties, Stadsregio Haaglanden en Provincie Zuid-Holland.
Tijdsplanning:	2011-2014
Kosten:	€490.000,-
Dekking:	€350.000,- middelen duurzaamheid, €105.000,- lopende begroting, €35.000,- lopende begroting ISV3

18. Onderzoeken duurzame energie

Er zullen diverse onderzoeken in relatie tot duurzame energie uitgevoerd gaan worden. Zo zullen de maatschappelijke kosten en baten van de verduurzaming van de energiehuishouding in kaart gebracht worden (maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA)).

Ook zal het potentieel van duurzame energie in Den Haag in kaart gebracht worden en zal er een instrumentenoverzicht om de energiehuishouding te beïnvloeden opgesteld worden. Den Haag stelt ook duurzaamheidscriteria voor het gebruik van biomassa op.

Den Haag verkent samen met Stedin de toekomstige eisen aan het Haagse elektriciteitsnet, in relatie tot enkele belangrijke ontwikkelingen: grotere afname en teruglevering voor het Haagse

elektriciteitsnet (ten gevolge van elektrisch vervoer en warmtepompen) en grootschalige teruglevering. Den Haag onderzoekt samen met Stedin of in een wijk gezamenlijke warmtecapaciteit, bijvoorbeeld op aardgas, vanuit het oogpunt van zware capaciteitsvraag voor het elektriciteitsnet inderdaad te prefereren is boven individuele warmtepompen. In dit kader haalt de gemeente een proef naar Den Haag met slimme energienetten. Het gaat hier meer om organisatorische problemen die opgelost moeten worden dan de technische aspecten. Als bijvoorbeeld het opladen van de elektrische auto centraal wordt geregeld, moeten eindgebruikers wel toestaan dat het oplaadmoment van hun auto door anderen wordt (mee)bepaald.

Het gebruik van de zeewatercentrale wordt geëvalueerd om te kijken of en waar er herhalingspotentieel is.

Bij de toepassing van biomassa wil Eneco met name inzetten op de vergroening van de warmtevoorziening. In het kader van de ontwikkeling van Binckhorst is al regelmatig gesproken over de toepassing van bio-energie. In samenwerking met de gemeente zal onderzocht kunnen worden welke locaties geschikt zijn voor een biomassacentrale, waarbij rekening gehouden wordt met de aanvoer, omgevingshinder, bestemmingsplan en eventueel een (toekomstig) stadsverwarmingsnet.

Wie:	Gemeente Den Haag in samenwerking met Stedin, Provincie Zuid-Holland en woningcorporatie Vestia, Eneco
Tijdsplanning:	2011
Kosten:	€140.000,-
Dekking:	lopende begroting